

Schelpen van het sterneneiland te Zeebrugge op 23 maart 2012

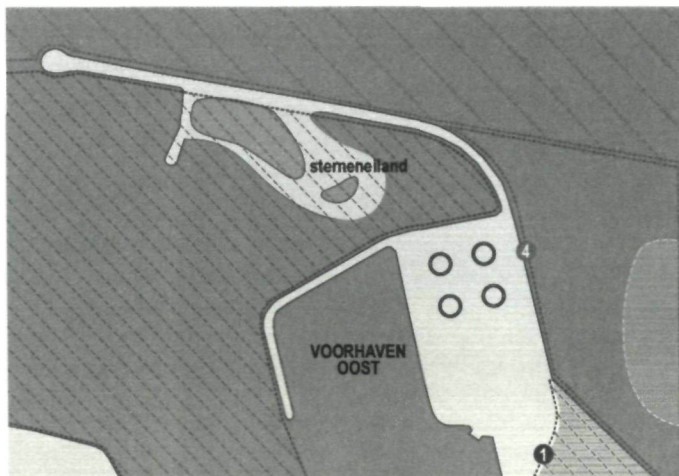
Erik Vanloo

Bespreking van het gebied

Het sterneneiland is een kunstmatig aangelegd schiereiland (Kaart). De reden om dit schiereiland aan te leggen was de aanwezigheid van internationaal beschermde sternekolonies op de haventerreinen van Zeebrugge. Dit betekende dat het juridisch gezien onmogelijk was om deze terreinen economisch te ontwikkelen. Daarom werd gezocht naar een alternatieve broedlocatie voor deze vogels.

Om deze kolonie een nieuwe kans te bieden werd er besloten om in 1997 een schiereiland aan te leggen aan de oostelijke strekdam, binnen het gasbedrijf Fluxys. In de schaduw van de veiligheidszone van het bedrijf (dat vloeibaar (LNG)gas overslaat) werd een kunstmatig schiereiland opgespoten van 5 ha. Later groeide het eiland tot 11 ha.

Het schiereiland is beperkt toegankelijk, enkel een aantal vogelwaarnemers en ringers (tellen aantal broedparen + ringen van de jongen) en de personen die instaan voor het onderhoud betreden soms dit gebied. Het was dan ook dank zij één dezer werknemers dat ik op 23 maart van dit jaar een grote emmer gruis ontving, afkomstig van het sterneneiland te Zeebrugge.

Kaart: Ligging sterneneiland Zeebrugge (www.kustatlas.be)

Herkomst van het materiaal

Het zand voor de aanleg van het schiereiland kwam onder andere van de uitbaggering van de havengeul en de aanleg van een nieuwe LNG-opslagtank bij Fluxys. De gevonden schelpen zijn voor een klein deel afkomstig van plaatselijke populaties, maar het grootste deel kwam er terecht via de zandopspuitingen.

Recent tegenover fossiel materiaal

Fossiel materiaal is minstens 11.500 jaar oud (Pleistoceen), van dan af tot op heden zitten we in de holocene periode.

Dit is op papier simpel, maar in werkelijkheid zeker niet; zo zal holocene materiaal van duizenden jaren oud er voor een groot deel fossiel uit zien, terwijl schelpen van enkele honderden jaren oud er zowel recent als fossiel kunnen uit zien (je moet maar eens meerdere muiltjes bekijken die je op het strand vind, een groot deel ziet er normaal uit, maar er zullen ook verkleurde exemplaren tussen zitten die er dus fossielachtig uit kunnen zien, de soort komt bij ons echter nog geen honderd jaar voor).

Je zal merken dat ik bij de gevonden schelpen heb aangeduid welke er recent waren en welke fossiel waren, dit is enkel gebaseerd op hoe de schelp er uitzag, dus kunnen er bij de fossiele exemplaren ook oudere holocene exemplaren tussen zitten. In het staal zat geen levend materiaal of schelpen met dierresten. Er werden enkel doubletten gevonden van *Spisula elliptica*, *Mytilus edulis*, *Crassostrea gigas*, *Cerastoderma edule* en *Macoma balthica*....

Onderzoeksmethode

Om gruis grondig te onderzoeken heeft men één iets zeker nodig, en dit is tijd. Gezien ik nu op prepensioen ben, is dit geen probleem.

Het onderzoeken van het gruis verloopt als volgt:

Nadat het gruis is gedroogd wordt het eerst beetje bij beetje ontzand met een zeer fijnmazige zeef, daarna op wit papier gelegd en uitgespreid zodat alle gruis mooi open ligt.

Vervolgens word dit gruis grondig nagekeken met een sterk vergrotende loep met verlichting zodat alles duidelijk zichtbaar is.

Alle mogelijk belangrijke vondsten worden in potjes bewaard om later te determineren, ook worden de moeilijke gevallen steeds gefotografeerd met een digitale camera met microlens of bij zeer kleine exemplaren met foto toestel op binoculaire microscoop.

Waargenomen soorten

Wetenschappelijke naam	Nederlandse naam	recent	fossiel
Slakken			
<i>Tectura virginea</i>	Schotelhoren	x	x
<i>Puncturella noachina</i>	Doorboorde napslak	x	
<i>Jujubinus striatus</i>	Vlakke kegeltolhoren		x
<i>Gibbula cineraria</i>	Asgrauwe tolhoren	x	x
<i>Gibbula tumida</i>	Gezwellen tolhoren	x	
<i>Gibbula umbilicalis</i>	Genavelde tolhoren	x	
<i>Littorina littorea</i>	Gewone alikruik	x	
<i>Littorina rudis</i>	Echte ruwe alikruik	x	
<i>Littorina obtusata</i>	Stompe alikruik	x	
<i>Littorina obtusata</i> <i>f. olivacea</i>	"Stompe alikruik"	x	
<i>Hydrobia ulvae</i>	Wadslakje	x	x
<i>Hydrobia ventrosa</i>	Opgezwollen brakwaterhorentje	x	
<i>Assimineia grayana</i>	Gray's kustslakje	x	
<i>Potamopyrgus antipodarum</i>	Jenkin's waterhorentje	x	
<i>Alvania lactea</i>	Melkwit traliedrijfhorentje	x	
<i>Rissoa species</i>	Drijfhorentje species		x
<i>Pusillina inconspicua</i>	Dwerg-drijfhorentje	x	
<i>Rissoa membranacea</i>	Vliezig drijfhorentje		x
<i>Rissoa parva</i>	Klein drijfhorentje		x
<i>Bittium reticulatum</i>	Muizenkeuteltje		x
<i>Cerithiopsis tubercularis</i>	Bruin sponshorentje	x	x
<i>Rissoella diaphana</i>	Dropslak	x	
<i>Turritella solanderi</i>	"Penhoren"		x
<i>Turritella incrassata</i>	"Penhoren"		x
<i>Turritella tricarinata</i>	"Penhoren"		x
<i>Epinotium clathrus</i>	Gewone wenteltrap		x
<i>Epinotium clathratulum</i>	Wit wenteltrapje	x	x
<i>Lamellaria perspicua</i>	Groot glasmuiltje	x	
<i>Trivia species</i>	Koffieboontje species		x
<i>Tornus subcarinatus</i>	Gekielde cirkelslak	x	x

<i>Euspira catena</i>	Gewone tepelhoren	x	
<i>Euspira nitida</i>	Glanzende tepelhoren	x	x
<i>Nucella lapillus</i>	Purperslak	x	
<i>Ocenebra erinaceus</i>	Stekelhoren		x
<i>Boreotrophon truncatus</i>	Stompe ribhoren		x
<i>Buccinum undatum</i>	Wulk	x	x
<i>Nassarius reticulatum</i>	Gevlochten fuikhoren	x	x
<i>Nassarius incrassatus</i>	Verdikte fuikhoren	x	x
<i>Oenopota turricula</i>	Gewone trapgevel	x	x
<i>Bela/Mangelia</i> species	"Hoge trapgevel"		x
<i>Bela nebula</i>	Hoge trapgevel		x
<i>Oenopota rufa</i>	Schuingestreepte trapgevel		x
<i>Chrysallida sarsi</i>	Stomp traliehorentje	x	
<i>Chrysallida</i> species	Traliehorentje species		x
<i>Odostomia</i> species	Tandhorentje species		x
<i>Turbonilla lactea</i>	Melkwit priemhorentje	x	
<i>Turbonilla rufa</i>	Gestreept priemhorentje	x	x
<i>Acteon tornatilis</i>	Spoelhoren	x	x
<i>Retusa obtusa</i>	Oubliehoren	x	x
<i>Lymnaeidae</i> species	Poelslak species		x
<i>Stagnicola corvus</i>	Dikke poelslak	x	
<i>Planorbidae</i> species	Schijfhoren species		x
<i>Valvata piscinalis</i>	Vijver-pluimdrager	x	x
<i>Valvata cristata</i>	Platte pluimdrager	x	
<i>Valvonia pulchella</i>	Fraaie jachthorenslak	x	
<i>Discus ruderatus</i>	Bruine discusslak	x	
<i>Cermea</i> species	Duinslak species	x	
Stoottanden			
<i>Dentalium entalis</i>	Olifantstand		x
<i>Dentalium novemcostatum</i>			x
<i>Fustiaria</i> species			x
Tweekleppigen			
<i>Nucula nitidosa</i>	Driehoekige parelmoerneut	x	x
<i>Striarca lactea</i>	Melkwitte arkschelp	x	x

<i>Glycymeris variabilis</i>			x
<i>Mytilus edulis</i>	Gewone mossel	x	x
<i>Mytilus edulis</i> f. <i>pallida</i>	Witte mossel	x	
<i>Anomia ephippium</i>	Paardenzadel	x	x
<i>Crassostrea gigas</i>	Japanse oester	x	
<i>Lucinoma boreale</i>	Noordse cirkelschelp		x
<i>Lucinella divaricata</i>	Dubbeltjesschelp		x
<i>Tellimya ferruginosa</i>	Ovale zeeklitschelp	x	x
<i>Mysella bidentata</i>	Tweetandschelpje	x	x
<i>Astarte sulcata</i>	Kastanjeschelp		x
<i>Astarte crenata</i>			x
<i>Tridonta montagui</i>	Driehoekige astarte		x
<i>Tridonta montagui</i> f. <i>banksii</i>	"Driehoekige astarte"		x
<i>Astarte obliquata</i>	Schuingestreepte astarte		x
<i>Goodallia triangularis</i>	Kleine astarte	x	x
<i>Cyclocardia chamaeformis</i>	"Bultschelp"		x
<i>Pteromeris anceps</i>			x
<i>Venericor planicosta</i>	Zwinkokkel		x
<i>Cerastoderma edule</i>	Gewone kokkel	x	x
<i>Cerastoderma lamarcki</i>	Brakwaterkokkel		x
<i>Parvicardium exiguum</i>	Scheve hartschelp		x
<i>Parvicardium minimum</i>			x
<i>Spisula solida</i>	Stevige strandschelp	x	x
<i>Spisula elliptica</i>	Ovale strandschelp	x	
<i>Macoma balthica</i>	Nonnetje	x	x
<i>Angulus tenuis</i>	Tere platschelp		x
<i>Donax vittatus</i>	Zaagje	x	x
<i>Abra alba</i>	Witte dunschaal	x	x
<i>Scrobicularia plana</i>	Platte slijkgaper	x	
<i>Ensis americanus</i>	Amerikaanse zwaardschede	x	
<i>Petalocardia pectinifera</i>			x
<i>Callista proxima</i>			x
<i>Chamelea striatula</i>	Gewone venusschelp		x
<i>Venus verrucosa</i>	Wrattige venusschelp		x

<i>Clausinella imbricata</i>			x
<i>Paphia senescens</i>	Grijze tapijtschelp		x
<i>Mya arenaria</i>	Strandgaper	x	
<i>Bicorbula gallica</i>			x
<i>Caryocorbula striata</i>			x
<i>Corbula gibba</i>	Korfschelp		x
<i>Saxicavella jefreysi</i>	Geplooide rotsboorder	x	
<i>Hiatella arctica</i>	Noordse rotsboorder		x
<i>Petricola pholadiformis</i>	Amerikaanse boormossel	x	
<i>Barnea candida</i>	Witte boormossel	x	x
<i>Pholas dactylus</i>	Grote boormossel		x
<i>Corbicula fluminalis</i>	Toegeknepen korfmosseel		x
<i>Pisidium</i> species	Erwtmosseltje species		x

Bespreking van enkele soorten

Schotelhoren: bij de fossiele exemplaren was het niet mogelijk om eventuele gladde schaal-horen uit te sluiten.

Doorboorde napslak *Puncturella noachina* : één klein exemplaar die er behoorlijk recent uit zag.

Stompe alikruik *Littorina obtusata* : 4 recente exemplaren waaronder een zeer jong exemplaar, zowel de gele als olijfgroene vorm werden gevonden.

Dropslak *Rissoella diaphana* : 4 recente exemplaren, na de vondst van een eveneens recent exemplaar in juni 2010 te Bredene, betekende dit de tweede tot vijfde vondst voor mij, alle exemplaren werden gevonden op plaatsen waar zandsuppletie-werkzaamheden waren verricht.

Penhoren: Er werden 3 fossiele soorten gevonden zijnde :

Turritella solanderi 181 exemplaren

Turritella incrassata 83 exemplaren

Turritella tricarinata 7 exemplaren

Deze zijn minimum aantallen daar enkel de mooiste exemplaren verzameld werden. Dit was duidelijk de talrijkste fossiele schelp, dit is ook zo in het gruis van de baai van Heist, ook met eenzelfde verhouding wat de verschillende soorten betreft.

Groot glasmuiltje *Lamellaria perspicua* : Dit was één der laatste vondsten in het gruis, het betrof een erg klein recent exemplaar.

Gewone trapgevel *Oenopota turricula* : Zoals verwacht werden meerdere fossiele exemplaren gevonden, eerder uitzonderlijk waren echter de vondst van 5 recente exemplaren.

Stomp traliehorentje *Chrysallida sarsi* : Vond ik persoonlijk één der mooiste vondsten in het gruis daar dit een zeer klein schelpje is (hoogstens 2 mm hoog).

Spoelhoren *Acteon tornatilis* : Deze leuke soort word in gruis slechts zelden gevonden (persoonlijk vond ik tot nu toe slechts 2 recente exemplaren) het was echter leuk dat er zowel een recent als fossiel exemplaar werden gevonden in dit gruis.

Fustiaria species : met 153 exemplaren de tweede talrijkste fossiele soort, ook in de baai van Heist is deze stootand talrijk aanwezig.

Parvicardium minimum : Van deze zelden gevonden soort (slechts een enkele vondst op het Nederlandse strand volgens Moerdijk e.a., 2010) werd er één fossiel exemplaar gevonden dat nog in vrij goede staat verkeerde wat de determinatie bevorderde.

Ovale strandschelp *Spisula elliptica* : De vondst van een recent doubletje in het gruis was voor mij toch een verrassing, meestal worden verkleurde fossielachtige exemplaren gevonden op het strand, deze soort leeft dan ook verder op zee Deze soort word vooral gevonden na zandsuppletie werken op onze stranden.

Dankwoord

Graag zou ik de volgende personen bedanken, zonder hun hulp zouden meerdere soorten ongedetermineerd gebleven zijn: Koen Fraussen, Francis Kerckhof en Clint Vanleecke. Ook Jeremy Demey moet ik bedanken, voor het bezorgen van het gruis van het Sterneneiland.

Literatuur

- DE BRUYNE, R.H., 2004. Veldgids schelpen. Jeugdbondsuitgeverij/KNNV Uitgeverij: Utrecht. 224 pp.
- ENTROP, BOB, 1965. Schelpen vinden en herkennen. Zutphen : Thieme, 320 pp.
- FRAUSSEN KOEN EN STEFAAN WERA, 2010. Schelpen aan de Belgische kust - Uitgeverij Lannoo Campus. 142 pp.
- MOERDIJK, P.W., JANSSEN, A.W., WESSELINGH, F.P., PEETERS, G.A., POWER, R., VAN NIEULANDE, F.A.D., JANSE, A.C., VAN DER SLIK, L. (†), MEIJER, T., RIJKEN, R., CADÉE, G.C., HOEKSEMA, D., DOEKSEN, G., BASTEMEIJER, A., STRACK, H., VERVOENEN, M., TER POORTEN, J.J., 2010. De Fossiele Schelpen van de Nederlandse kust. In: Geologie van Nederland, NCB NATURALIS, Leiden, 320 pp.

**Noordedestraat 85
8450 Bredene**